

velikou touhu a naději v našich dětských srdcích živili Dumasovi „Tři mušketýři“. Jsou tak svým způsobem nesmrtelní.

A čteme-li tuto píseň o epopeji přátelství na život a na smrt po letech, po dvaceti letech a třeba ještě po deseti letech, čteme vlastně sami sebe, své mládí, dobu oné písně, která končí tak vesele a trucovitě, jako začínala:

*U nás jsou hezčí holky k milování,
u nás jsou hezčí holky k milování,
bum, ratata bum,
u nás jsou hezčí holky k milování...*

Ať žije Alexandr Dumas, ať žijí všichni čtyři Tři mušketýři!

KDO BYL KAREL MAY

Je tomu už moc dávno, co zemřel (neboli odebral se do věčných lovišť) Karel May, spisovatel našeho zeleného mládí. Toto výročí zůstalo Světovou radou míru nepovšimnuto.

Pravděpodobně to zavinila henryovka, ona slavná opakovačka Old Shatterhanda a Kara ben Nemsiho, ze které se mohlo vystřelit, bez nabíjení, jedenkrát, dvakrát, třikrát, čtyřikrát, pětkrát, šestkrát... Šest a deset je šestnáct, sedmnáct, osmnáct, devatenáct, dvacet... Celkem pětadvacetkrát.

Byly časy, kdy nás tato rychlopalba okouzlovala. Dnes uznáváme, že rámusu je trochu moc. Chápeme, že Avicennovi, Stend-

halovi a Boženě Němcové by ve společnosti Karla Maye bylo poněkud nevolno.

A naopak.

Kdo byl Karel May? Takovou otázku může položit jenom žena nebo greenhorn. „Milý čtenáři, víš-li, co slovo greenhorn znamená? Je to nanejvýš neuctivé a mrzuté označení pro člověka, jehož se týká.“

(Karel May: Vinnetou, rudý gentleman, díl první, kapitola první.)

Jenom greenhorn nebo žena mohou položit takovou otázku. Ale – když jsme četli májovky, tak stránky, na kterých se vyskytovaly ženské, jsme přeskakovali. Nebyl na to čas. Old Shatterhand ani Kara ben Nemi lásku nepřeceňovali. Žila sice jistá Nšo-či, sestra Vinnetouova, ale ta byla záhy zavražděna zločinným Santerem. Velmi jsme ji litovali, ale ulevilo se nám.

Kdo byl Karel May?

Každý, kdo v mládí spolykal všech 65 svazků tohoto pilného spisovatele, odpoví bez rozpaků: Karel Máj byl trojjediný. Skládal se ze spisovatele Karla Maye, v některých vydáních dr. Karla Maye, a ze dvou vlastnoručně napsaných a vymyšlených hrdinů.

Old Shatterhand a Kara ben Nemsiho. Old Shatterhand měl zastoupení pro Ameriku, Kara ben Nemi byl odborníkem pro blízký Orient. May se sice pokoušel vtělit ještě do několika postav, ale to byly pokusy nepodařené a žalostné. Neuznali jsme mu to.

Slavný stopař Shatterhand – greenhornům napovíme, že ta přezdívka znamená „Hromovou pěst“ – zjevoval se na stránkách

Mayových románů takto („Syn lovce medvědů“, kapitola pátá: Old Shatterhand):

„Na nohou měl vysoké, čistě vyleštěné holínky sahající až nad kolena a na hlavě plstěný klobouk se širokou střechou. Za stuhu si zastrkal kolem dokola špičky uší šedých medvědů. Na každé straně širokého pásu, naplněného kolem dokola náboji, visel revolver a uprostřed trčel bowieový nůž. Z levé náprsní kapsy kazajky vyčuhoval dalekohled, z pravé indiánská dýmka míru. V pravé ruce držel opakovací pušku, jež na první pohled musela upoutat svým zvláštním uzávěrem a zásobníkem.

Jemmy a Hobbler Frank si prohlíželi s nejvyšším údivem člověka v loveckém oděvu, který byl uprostřed divočiny tak upravený, jako by koupil všechno právě včera v St. Louis.

U kmene jedle, nejméně třicet metrů vysoké, stál kůň, nádherný vraník s pletenci dlouhé hřívy a červenými nozdrami. Vzadu na sedle vzácné indiánské práce byl složen gumový plášť, vpředu viselo laso a na pravé straně puška silného kalibru. Jakmile ji Jemmy spatřil, přiskočil, v rychlosti si ji prohlédl, zamrkal malými očkami a zvolal: „Ta puška... to je... nikdy jsem ji neviděl, ale určitě to je ona! Stříbrná puška náčelníka Apačů a tahle medvědobijka jsou nejslavnější zbraně na celém Západě. A medvědobijku nosí...“

Tu se zarazil, pohlédl rozpačitě na neznámého muže a pak ze sebe vypravil:

„Nu ovšem, teď se mi rozsvítlo. Kulovnici medvědobijku nosí přece Old Shatterhand. A ta druhá zbraň, kterou nosíte v ruce, je nepochybně opakovací puška saintlouiského puškaře Henryho. Franku, víte, kdo je ten lovec?“

„Jak bych to mohl vědět? Ještě mi neukázal svůj křestní list,“ mrzutě se zasmál Hobbler Frank.

„Nechte žertů, člověče! Před vámi stojí Old Shatterhand!“ „Old Shatterhand!“ vypískl Hobbler Frank. „Slavný lovec Old Shatterhand!“

Karel May je tedy Old Shatterhand plus Kara ben Nemsí a tento Kara ben Nemsí je Old Shatterhand v poušti, u citelů ďábla, v divokém Kurdistánu, mezi Bagdadem a Stambulem, v roklích balkánských, v zemi Škipetarů, v horách Šar Daghu, prostě „Ve stínu padišáha“, jak nazval spisovatel celý cyklus dobrodružných románů, které jsme se tu pokusili oklikou vyjmenovat.

Old Shatterhand neztratil v novém prostředí kouzlo, důvtip ani sílu. Ba zdá se dokonce, že Kara ben Nemsí v Africe je o něco větším silákem než jeho kolega z Divokého západu. Neboť kromě dvou revolverů, nože, lasa, dvou ručnic, pásu patron a dalekohledu vláčí s sebou ještě šavli, obyčejně damascenku. Jeho druhem už není rudý gentleman Vinnetou, ale arabský sluha, přítel a ochránce Halef.

Nás, mladé a nenasytné čtenáře, tento Halef rozesmával a uváděl ve vytržení. Měl jméno dlouhé jako tasemnici a my jsme se mu učili nazpaměť. Halef totiž nebyl pouhý Halef Omar, ale hadži Halef Omar ben hadži Abul Abbas ibn hadži Davud al Gossarah.

Kdo byl Karel May?

Karel May, stejně jako jeho sluha Hadži Halef Omar, byl

poutník, který do Mekky nedošel, autor cestopisů o zemích, které nespátřil, hrdina dobrodružství, která nezažil. Jako existuje na světě sen a skutečnost, je Karel May Old Shatterhandem plus Kara ben Nemsim, ale je také Old Shatterhandem minus Kara ben Nemsim.

Old Shatterhand minus Kara ben Nemsim narodil se 25. února 1842 v saském městečku Ernsthale, prožil stísněné, chudobné mládí, jako dítě přišel téměř o zrak, o světě věděl jen to, co mu vyprávěla stařenka, která uměla hezky vyprávět pohádky. Později se uzdravil, otec ho poslal předčasně do školy, postupoval bez ohledu na věk, takže se nakonec ocitl jako devítiletý v prostředí dvanáctiletých. Byl vlastně mezi staršími dětmi sám. Našel si proto svůj vlastní svět a věřil mu. Otec dostal podivný nápad, že chlapci uvíznou vědomostí lépe v hlavě, když bude učebnice opisovat. Tak se stalo, že žák obecné školy opsal zeměpis pět set stránek tlustý, ačkoliv to byla učebnice bezcenná a zastaralá. Snad odtud pochází úžasná trpělivost, která pomohla později spisovateli Karlu Mayovi napsat průměrně dva až tři dobrodružné cestopisné romány ročně. May byl ve svém mládí horlivý čtenář. Přečetl, co mu přišlo pod ruku. Bylo mezi tím mnoho krváků a bezcenné literatury. Pod vlivem této četby vydal se na cestu za dobrodružstvím. Chtěl utéci do Španělska, do země šlechtitných banditů a pomocníků v nouzi. Daleko se nedostal a skončil v učitelském semináři. Vystudoval, stal se učitelem, krátkou dobu i učil, pak přišla nešťastná léta.

Dopustil se několika podvodů, byl zatčen a vězněn, propuštěn a znovu zatčen, prožil téměř osm let v káznici. Zločiny, kterých se dopustil, byly ubohoucké a vzbuzující lítost. Trest byl nadměrný.

V káznici se choval vzorně, o žádné útěky se nepokoušel, on, jenž jako Old Shatterhand tolikrát unikl ze zajetí Siouxů, Šošonů a Kiowů, jako Kara ben Nemsim neschůlněkrát přelstil své nepřátele. Pro dobré chování bylo mu dovoleno hrát na varhany ve věžeňské kapli. Stal se časem knihovníkem káznice. Nikdo neví, co všechno za ta léta zase přečetl. Jisté však je, že své romány začal vymýšlet už ve vězení. Bylo to jakési pokřivené tuláctví po hvězdách, jak říká London, bolestné snění nešťastného člověka. Za mřížemi, hodný a pokorný, snil o síle, obratnosti, odvaze, o nekonečné volnosti Sahary a prerie, převtěloval se v hrdiny, stával se trojjetdiným. Když byl propuštěn na svobodu, začal psát. Pěťadvacet let rostla jeho sláva. Potom nepřátelé vynesli na světlo jeho minulost. Až do své smrti bojoval May s útoky na svou osobu a knihy, s pomluvami i s částečnou pravdou. Měl však i nesčetné obhájce. Jedním z nich byl Egon Ervin Kisch, který autoru svého dětství nabídl dokonce publicistickou pomoc. O pěti hlavních hříších Karla Maye napsal:

Předně: May prý nikdy nespátřil popisované země, veškerá dobrodružství si vymyslíl! – Již když jsme byli čtrnáctiletí fanaticové Karla Maye, nevěřili jsme ani minutu, že by se snad Old Shatterhand skutečně toulal celá desetiletí v Arkansasu, v roklích balkánských, na březích Río de la Plata, v říši stříbrného lva a v přilehlých končinách, že by snad byl lovil medvědy, tygry, lvy, slony a buvoly, objevil nové země, zajal indiánské kmeny, úderem drtivé ruky omráčil lidi, naučil nejdivočejší hřebce poslušnosti, vítězně skoncoval tisíce nadlidských dobrodružství a pak že by měl ještě dosti času, aby napsal přes šedesát tlustých svazků.

Za druhé:

Mayův doktorát prý byl podvodně získán. – I to bylo nám chlapcům vždy zcela srozumitelné: asi si tento titul právě tak propůjčil jako jméno Kara ben Nemsí nebo Old Shatterhand.

Za třetí:

V jeho prvotinách byla prý frivolní místa. – Tyto romány jsou nezvěstné, nemají nikterak souvislost s úspěchem Karla Maye. Vítězství si dobyl May teprve svými cestopisnými romány. A v těchto knihách je někdy tolik nudného morálního kázání, takže i kdyby existovaly nejpustší pornografie z mládí, vše bylo mnohonásobně vyváženo.

Za čtvrté:

Byl prý plagiátorem. – Toto tvrzení je naprosto neudržitelné. Přísně vzato, v těch silných knihách nebylo děje. Napětí, v němž nebylo možno dýchat, bylo vzbuzeno toliko množstvím nepřátel, rychlostí útěku a pronásledování, nepřemožitelností hrdinů a kouzlem exotických jmen. Tyto prvky se stále opakovaly – Ma tedy nanejvýš opisoval – sám sebe.

Za páté:

Karel May byl prý proslulý náčelník lupičů, trestanec z káznice, násilník, vyděrač. – To bylo příliš absurdní, než aby to mohlo být pouhým vynálezem. May přece jako velmi plodný spisovatel nemohl mít ani nedostatek peněz, ani času na páčání zločinů. Provinění musila být aspoň čtyřicet let stará, tím zavrženíhodnější byla tato výtky a zdálo se, že jeho činy byly přehnaně označovány. Tolik Egon Ervín Kisch.

Proti románům Karla Maye bojovaly úporně a s neúspěchem celé generace pedagogů.

Májovkám byl zakázán přístup do školních knihoven, a proto je žáci horlivě konzumovali.

Nedivte se pedagogům. Autor této montáže o podivuhodném spisovateli sám zažil ve školních lavicích následující událost:

Ctihodný profesor jazyka českého položil mému spolužáku, výbornému matematikovi, následující otázku: „Kdo napsal velebáseň Máj?“ Tázaný odvětil promptně: „Karel Hynek Shatterhand.“

Pan profesor se z infarktu vykřesal a poslední zprávy o našem spolužáku tvrdily, že vede stavbu elektrárny v iráckých horách.

Tedy „v divokém Kurdistánu“, třetím to dílu cyklu „Ve stínu padišáha“.

Spisy Karla Maye zkazily celou řadu lidí. Patří k nim: Jakub Arbes, Jiří Wolker, Josef Hora, Jiří Mahen, Jaroslav Seifert, Vítězslav Nezval, František Hrubín, Jaroslav Vávra, univerzitní profesori Pospíšil a Běhounek, dále Egon Ervín Kisch, Petr Rossegger, Leonhard Frank, Franz Werfel, Thomas Mann, Albert Einstein, Albert Schweitzer, Erich Maria Remarque a další.

Zmíněný František Hrubín, laureát státní ceny, takto nabádá naše děti v předmluvě „Syna lovce medvědů“:

„Dopřejme si té prosté a vzrušující četby, jako si jí dopřáli vaši dědečkové a tatínkové, a jako u nás vytlačila hrubé a krvavé indiánky a bufalobilky, kéž u vás vytlačí sešity hloupých a bezduchých kovbojek.“

„Hamdulillah, sláva bohu,“ odpověděl by mu vděčně a stručně

hadži Halef Omar ben hadži Abul Abbas ibn hadži Davud al Gossarah.

Nedávno jsem mluvil s mužem, který ponejprv v životě přečetl májovku. Učinil tak ve zralém věku a odhodil knihu a cítil se podveden. Dobře mu tak, byl to trest za to, že promarnil své mládí.

Neboť spisy Karla Maye nutno čísti před dosažením třinácti let. Nutno je čísti za mřížemi dětství. Byly vydumány ve vězeňské cele, a říkejte si co chcete, i dětinský náš věk je ve skutečnosti jakýsi krásný kriminál. Chceme se z něho za každou cenu dostat; až zmoudříme, rádi bychom se třeba na chvíli vrátili, ale mříže jsou z druhé strany. Ba ani my, staří citelé Karla Maye, májovky nečteme. My si je *vzpomínáme*.

Vzpomínáme třeba na starobylý překlad zděděný po dědečkovi, překlad z doby, kdy čeština byla ještě v plenkách a nedokázala zvládnout zálesáckou terminologii. V tom překladu stálo doslova: „Aniž dlouho trvalo, objevila se v zákrutu kaňonu skupina zpytousů.“

Tato neobratnost byl zoufalý pokus o překlad zvučného a krásného slova indiánský zvěd.

Náčelník Apačů Inču-čuna a jeho syn, šlechtný Vinnetou, byli zabiti výstřelem ze zálohy. Mnoho statečných mužů v Mayo-vých románech vykrvácelo do písku pouště, do trav savany. Jak odešel ze světa jejich autor a hlavní hrdina?

Zemřel tiše, spokojeně a v posteli, po malém nachlazení a několikahodinové rozmluvě se svými druhy.

Přišli všichni, oděni v bílých burnusech i v jelenicových loveckých kabátcích. Stáli vedle lůžka opřeni o své ručnice a my nebudeme vypočítávat jejich jména. Bylo jich mnoho.

Před smrtí navštívil Karel May dějiště svých románů.

Nikoliv jako ušlechtilý dobrodruh opásaný celým arzenálem zbraní, nýbrž jako pokojný stařeček turista. Dal se fotografovati u pomníku indiánského náčelníka Sagoyewathy v Buffalu. Romány, které potom o těchto zemích napsal, jsou špatné.

Howgh. Domluvil jsem.

Tipy jak na to:

Některé způsoby, jak zajistit pozitivní vzájemnou vazbu (závislost)

- jedna tužka, jeden papír nebo kniha dané skupině
- jeden papír, na kterém je zpracovaný úkol, ze skupiny
- úkol rozdělený na jednotlivé práce: nemůže být dokončen, dokud všichni nepomohou
- papír, který koluje ve skupině, každý člen musí udělat část
- skládačky: každý se učí část a pak „vyučuje“ ostatní
- odměna, když každý ve skupině uspěje

Některé způsoby, jak zajistit individuální odpovědnost

- žáci přinášejí do skupiny práci, kterou si předtím připravili individuálně
- vyberte náhodně žáka, aby odpověděl na otázku, kterou se zabývala skupina
- každý píše a ověřuje se správnost, učitel vybírá jeden výstup a podle něj hodnotí všechny
- dívejte se a poslouchajte, jak se děti střídají v práci s informacemi
- přidejte práci nebo role každému žákovi
- žáci dostanou nějaký bonus (např. body navíc), když každý ze členů skupiny pracuje dobře

Jak říci žákům, že od nich očekáváte ve skupině určité chování (dovednost pracovat ve skupině)

- Každý přispívá a pomáhá
- Každý poslouchá pozorně druhé
- Povzbudte každého ve skupině, aby se účastnil
- Oceňte aktivity, které pomohly, nebo dobré myšlenky
- Požádejte o pomoc, pokud ji potřebujete
- Ověřte a ujistěte se, že každý porozuměl
- Zůstaňte s vaší skupinou

Co dělat, když monitorujete

- dejte bezprostřední zpětnou vazbu a posilu pro učení
- povzbuzujte ústní vysvětlování
- určete, jaké dovednosti žáci právě zvládli
- povzbuzujte a oceňujte užití dobrých skupinových dovedností
- určete, jaké skupinové dovednosti žáky učít příště
- vnímejte zajímavé věci týkající se vašich žáků

Některé způsoby k uvědomování si skupinových procesů

Pro malou skupinu

- Co dělala vaše skupina dnes při práci dobře?
- Co by pomohlo vaší skupině, aby se jí pracovalo příště ještě lépe?

Pro celou třídu

- Které dovednosti jsme zvládali při společné práci dobře?
- Které dovednosti bychom příště mohli zvládnout ještě lépe?

Individuálně (k sobě)

- Co jsi dnes dělal dobře, abys pomohl své skupině?
- Co bys mohl příště dělat ještě lépe?

Individuálně (k druhým)

- Pojmenuj jednu věc, kterou udělal člen skupiny, jež skupině pomohla.
- Které dovednosti jsme zvládali při společné práci dobře?

